

VALISTUNUT YMMÄRRYS.

Robert Alan Dahlin demokrateoria politiikkatietämyksen valossa.

Niko Kristian Tiitto

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntatieteiden kandidaatti

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen

tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2019

Valistunut ymmärrys

Robert Alan Dahlin demokrateoria politiikkatietämyksen valossa

Niko Kristian Tiitto

Yhteiskuntatieteiden kandidaatti, politiikan tutkimus

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Syros Vasileios

Syksy 2019

Sivumäärä: 22

ABSTRACT

Democratic theorists have generally agreed on that citizens should possess some minimal amount of politically relevant knowledge if democracy, however envisioned, is to work. What the actual standard of such politically relevant knowledge ought to be is, however, under debate. While such debates reflect controversies in the meaning and purpose of democracy in normative democratic theory, empirical studies have made strides in assessing the level of actual political knowledge – the amount of factual political information possessed – of citizens. While earlier studies painted a dim picture of the general citizenry’s level of political knowledge, current empirical studies have shown that political knowledge is distributed surprisingly equally among the populace, with most citizens possessing at least an adequate level of political knowledge. The extremes of the politically well-informed and the politically uninformed, however, do exist.

These empirical findings are important for democratic theorizing because political knowledge affects political participation, perhaps one of the main issues in normative democratic theory. However, while empirical studies have furthered our understanding of the actual level of political knowledge as well as its effects to political behaviour, normative democratic theory rarely resorts to empirical evidence as construed by empirical political scientists. This leads to undertheorizing and missed opportunities in synthesizing empirical and normative findings for the purpose of advancing democratic thought and innovations.

In my thesis I study Robert Alan Dahl’s democratic theory in the light of empirical evidence about political knowledge. I try to answer two questions: “What should citizens really know about politics according to Dahl?” and “How such knowledge about politics could be measured?”

I review Dahl’s democratic theory and use his ideas relevant to questions about citizen competence and political knowledge as potential sources for operationalization and measurement. I found that Dahl’s theorization on citizen knowledge and political competence were underdeveloped but could be potentially tied to current research on political knowledge. I also propose that Dahl’s normative theory could be used as a guideline for future research in political knowledge and in democratic innovations.

Key words: democratic theory, enlightened understanding, political knowledge, political sophistication, Robert Alan Dahl

SISÄLLYSLUETTELO

ABSTRACT	2
SISÄLLYSLUETTELO	3
JOHDANTO	4
DEMOKRATIAN NORMATIIVINEN TEORIA JA EMPIIRINEN TUTKIMUS	5
POLIITIKKATIETÄMYS JA POLIITTINEN SOFISTIKAATIO	7
TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS.....	10
ANALYYSI.....	12
DEMOKRATIAN INSTITUUTTIOT	12
DEMOKRATIAN IHANTEET	13
POLIITTINEN VALTA JA VALLAN RESURSSIT	16
DAHLIALAINEN POLIITIKKATIETO: TULKINTA	18
POHDINTA.....	20
LÄHDELUETTELO	22

JOHDANTO

Demokratian avainpiirteinä on pidetty hallinnon vastauskykyä tai vastuuvollisuutta kansalaisille. Jotta kansalaiset voisivat seurata ja arvioida poliittista päätöksentekoa – eli seurata hallinnon vastauskykyä ja saattaa se vastuuvollisuuteen – tulee kansalaisilla olla riittävästi politiikan kannalta relevanttia tietoa ja osaamista. Myös teknologisen kehityksen ja globalisaation myötä kysymykset siitä, kuinka poliittista informaatiota ”tuotetaan, hallitaan, esitetään, vastaanotetaan, hyödynnetään ja palautetaan mieleen” (Rapeli 2014, 5) ovat nousseet yhä tärkeämmäksi. Tällaista politiikkaa koskevaa tietoa on tarkasteltu *politiikkatietämyksen* käsitteen kautta, jolla kirjallisuudessa tarkoitetaan politiikkaa koskevaa faktatietoa (ks. Delli Carpini & Keeter 1996, 10; Rapeli 2014, 2).

Myös kansalaisten tiedollisia ja taidollisia kansalaisvalmiuksia on tarkasteltu kirjallisuudessa ja lukuisia erilaisia spesifejä valmiuksia on esitetty osana kansalaisvalmiuksia, mutta tutkijoiden keskuudessa ei ole yksimielisyyttä siitä, mitä oleellisia tiedollisia taitoja politiikkatietämys sisältää (Weissberg 2001; Kelly 2012, 60-61).

Huolimatta siitä, että kansalaisten politiikkatietämystä on mitattu jo vuosikymmeniä ja aiheesta on merkittävästi empiiristä aineistoa, niin aineisto ei yksistään voi vastata kysymyksiin siitä, tietävätkö kansalaiset *riittävästi* politiikasta ja kuinka hyvin demokratia *toimii*. Näihin kysymyksiin vastaaminen edellyttää demokratian määrittämistä ja tietyn tiedollisen ”rajapyykin” eli standardin asettamista, johon kansalaisten varsinaista politiikkatietämyksen tai poliittisen sofistikaation tasoa voidaan verrata (Kelly 2012, 61).

Näiden tiedollisten rajapyykkien asettaminen on normatiivisen demokratiateorian vastuulla. Tutkielmassani tarkastelen Robert Dahlin demokratia-ajattelun empiirisiä ja normatiivisia piirteitä. Pyrin vastaamaan tutkielmassani kahteen kysymykseen: mitä kansalaisten tulisi Dahlin mukaan *todella* tietää politiikasta ja miten Dahlin muotoilemaa politiikkatietämystä voisi empiirisesti mitata. Samalla pyrin kritisoimaan Dahlin demokratia-ajattelua politiikkatietämystä koskevaan kirjallisuuteen nojautuen ja arvioimaan Dahlin demokratia-ajattelun merkitystä nykyajan demokratioissa. Tutkielman tavoitteena on edistää kansalaisten politiikkaa koskevan tietämyksen tutkimusta lisäämällä siihen normatiivisesta demokratiateoriasta hyödyllisiä näkökulmia; lukijan vastuulle jääköön se, kuinka menestyksekkäästi tämä tarkoitus toteutuu, jos laisinkaan.

DEMOKRATIAN NORMATIIVINEN TEORIA JA EMPIIRINEN TUTKIMUS

Normatiivinen demokratiateoria pyrkii määrittelemään justifikaatioita eli oikeutusperiaatteita sille, miksi demokratia on suositeltava poliittinen järjestelmä¹. Pelkän kuvailun tai empirian sijaan erilaiset normatiiviset demokratiateoriat pyrkivät arvottamaan erilaisia suositeltavia demokratian malleja ja niihin liittyviä tavoitteita, toimintasuosituksia ja ihanteita. Niiden avulla voidaan myös arvioida käytännön politiikkaa (Setälä 2003, 9-11).

Karkeasti ottaen eri demokratiateoriat voidaan luokitella *lopputulosteorioihin* ja *menetelmätapateorioihin* (ks. luokitteluista Setälä 2003, 12-16). Lopputulosteoriat pyrkivät oikeuttamaan demokratian (tai sitä vastaan kilpailevat järjestelmät) sen perusteella, minkälaisia lopputuloksia demokraattinen päätöksenteko tuottaa. Näitä voivat olla esimerkiksi kansalaisten mieltymysten eli preferenssien tyydyttäminen tai yhteiskunnallisesti arvokkaiden hyödykkeiden, kuten turvallisuuden, tuottaminen. Myös hyvien sivutulosten tuottaminen kuuluu osana lopputulosteorioihin. Lopputulosteoriat ovat siis seurauseettisiä ja instrumentalistisia demokratiateorioita, joissa demokratia on ikään kuin *väline* saavuttaa haluttuja päämääriä (Setälä 2003, 12-13). Menetelmätapateorioissa taas demokratian menetelmätavoilla eli proseduureilla on *itsessään* moraalisesti arvokkaita ominaisuuksia, jotka toteutuvat *riippumatta* niiden tuottamista lopputuloksista. Näitä voivat olla esimerkiksi poliittinen tasa-arvo tai oikeudenmukaisuus. Menetelmätapateorioihin lasketaan myös keskustelua, harkintaa ja rationaalisten keskustelusääntöjen merkitystä korostavat teoriat, joissa menetelmätapojen arvo on sidoksissa niiden kykyyn edistää poliittisen keskustelun ja harkinnan arvoja (em., 14-15).

Eri demokratiateorioita voi tarkastella myös tarkemmin sen perusteella, minkälaisia *tiedollisia vaatimuksia* ne asettavat kansalaisille ja osallistumiselle. Osallistuminen voi koostua konkreettisesta toiminnasta (äänestäminen) tai kognitiivisesta toiminnasta (mielipiteet, asenteet) ja vaatimukset osallistumiselle voivat olla suppeita tai laajoja (Rapeli 2014, 70; 73). Tiiviimmin asian voi ilmaista siten, että *mitä vähemmän kansalaisten odotetaan tehtävän, sitä vähemmän heidän odotetaan tietävän* (Delli Carpini & Keeter 1996, 49).

¹ Vaikka normatiivinen demokratiateoria tarkastelee demokratian moraalisia perusteita, niin tätä ei tule ymmärtää kuitenkaan niin, että *kaikki* demokratiateorioitsijat olisivat sitä mieltä, että juuri *demokraattinen* yhteiskuntajärjestelmä olisi paras tai edes toivottava (ks. esim. Brennan 2016; Achen ja Bartels 2016).

Se, kuinka osallistuminen määritellään, vaatii siis jonkinlaista pohjakäsitystä siitä, minkälaisia kansalaiset ovat. Normatiivisen demokratiateorian kansalaiskäsitys ei yleensä pohjautu empiirisen tutkimuksen antamiin väitteisiin kansalaisten faktuaalisista ominaisuuksista ja poliittisesta käyttäytymisestä. Sen sijaan se hyödyntää esimerkiksi rationaalisen valinnan kaltaisia toimijamalleja (Kelly 2012, 62-64). Tällaiset toimijuutta koskevat toimijamallinnukset perustuvat tarpeeseen yksinkertaistaa reaali maailmaa. Empiirisen aineiston huomioiminen kokonaisuudessaan voi osoittautua aikaa vieväksi. Tällöin toimijamallien käyttö voi olla tarpeen. Eri kansalaiskäsitysten taustalla on myös usein erilaisia kilpailevia käsityksiä ”hyvästä” yhteiskunnasta ja ihannekansalaisesta (Weissberg 2001, 15) Ongelmallista toimijamallien käytössä voi olla niiden merkittävä poikkeaminen ihmisten todellisesta käyttäytymisestä (mikä ei niinkään puhu toimijamallien käyttöä vastaan, vaan osoittaa mallin olevan selitysvoimaltaan heikko), jolloin toimijamalleihin pohjautuvat politiikkasuositukset voivat jäädä hyvistä tarkoituksista huolimatta saavuttamatta tai ne voivat tietyissä tapauksissa aiheuttaa huonoja tuloksia.

Empiirinen demokratiatutkimus sen sijaan tarkastelee esimerkiksi kansalaisten ja demokraattisten instituutioiden havaittavaa tai mitattavissa olevaa toimintaa tai käyttäytymistä, kuten vaikkapa demokratisoitumista, äänestyskäyttäytymistä tai poliittista kulttuuria.

Empiirinen ja normatiivinen tutkimus kulkevat rinnakkain. Normatiivinen teoria joutuu painimaan yhtä lailla reaali maailman asiantilojen tai faktojen kanssa kuin empiirinen tutkimus (Gerring ja Yesnowitz 2006, 108). Empiirinen tutkimus ilman normatiivista ”ulostuloa” voi olla irrelevanttia ja eettisesti vajavaista, kun taas normatiivinen teoretisointi ilman empiiristä perustaa voi olla retorisesti tai loogisesti vakuuttavaa ilman käytännöllistä hyötyä (em. 133). Normatiivinen ja empiirinen tutkimus ovat toisiaan täydentäviä ja ilman näiden tutkimussuuntien yhteistyötä jää ”kokonaisvaltainen” demokratiatutkimus vajavaiseksi. Jos normatiivinen demokratiateoria lupaa meille sellaisia ideaaleja, kuten tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta tai yhteiskunnallista vakautta, niin empiirinen tutkimus voi auttaa meitä hahmottamaan, miten voimme tavoittaa nuo ideaalit ja minkälaisista lähtökohdista käsin eli miten ja millä tavalla nuo ideaalit ovat ”toteuttamiskelpoisia” (Kelly 2012, 69-70).

Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin politiikkatietämyksen käsitettä sekä sitä koskevaa empiiristä tutkimusta.

POLITIIKKATIETÄMYS JA POLIITTINEN SOFISTIKAATIO

Politiikkatietämykselle on esitetty useita määritelmiä (ks. Rapeli 2014, 31-32). Delli Carpini & Keeter määrittelevät politiikkatietämyksen ”*pitkäaikaismuistiin tallentuneena laaja-alaisena politiikkaa koskevana faktuaalisena informaationa*” (1996, 10), kun taas Rapeli (2014, 2) määrittää politiikkatietämyksen yksinkertaisesti politiikka koskevana *oikeana* faktuaalisena informaationa. Tarkastelen

Määritelmässä *politiikalla* viitataan ensisijaisesti muodollisiin politiikan instituutioihin ja käytänteisiin valtiollisen politiikan tasolla, jolloin poliittinen tietämys kattaa pelin säännöt, politiikan substanssin sekä ihmiset ja puolueet (Delli Carpini & Keeter 1996, 64). *Pelin säännöillä* tarkoitetaan hallinnon ja vaalien instituutioita ja prosesseja, *politiikan substanssilla* päivänpolitiikan asiakysymyksiä ja nykyhetken sosiaalisia ja taloudellisia tilanteita ja *ihmisillä ja puolueilla* kansanedustajien ja puolueiden lupauksia, toimintaa ja kantoja (em. 14). *Informaatio* käsitteenä erottaa politiikkatietämyksen muista poliittisen käyttäytymisen avainkäsitteistä, kuten mielipiteistä, arvoista ja asenteista. Politiikkatietämystä mittaavissa kyselyissä *faktuaalista* politiikkatietoa voidaan mitata helposti todennettavilla eri asiantiloja koskevilla väittämillä (”Kuka on Suomen nykyinen pääministeri?”).

Politiikkatietämykseen vaikuttaa sekä yksilötason tekijät että rakenteelliset seikat, joita voi hahmottaa *kyky-motivaatio-mahdollisuus*-kolminaisuuden avulla (Luskin 1990, 335).

Politiikkatietämyksen hankkiminen vaatii riittäviä kognitiivisia *kykyjä* informaation tehokkaaseen käsittelemiseen ja muistamiseen (Delli Carpini & Keeter 1996, 106; Luskin 1990, 336); toisaalta kykyyn käsitellä ja muistaa informaatiota vaikuttaa vahvasti *motivaatio* oppia uutta (em., 179, 184; Luskin 1990, 335). *Mahdollisuuksiin* hankkia tietoa vaikuttavat olemassa olevan informaation määrä, sen toistuvuus ja teknologia, jonka kautta tuota informaatiota välitetään (media) sekä mahdollisuudet koulutukseen (Delli Carpini & Keeter 1996, 110-112, Luskin 1990, 335). Koulutus on yksi merkittävimpiä politiikkatietämykseen vaikuttavia rakennetason tekijöitä, sillä se välittää tietoa poliittisen järjestelmän toiminnasta ja politiikkakysymyksistä sekä edistää politiikkatietämyksen hankintaa stimuloimalla poliittista kiinnostusta ja kehittämällä ajattelun taitoja (Delli Carpini & Keeter 1996, 193; Luskin 1990, 335). Politiikkatietämykseen vaikuttavat siis koulutusmahdollisuudet, yksilöiden motivaatio hankkia poliittista informaatiota ja mediaympäristön tuottama ja saatavilla oleva informaatio.

Delli Carpini & Keeter kiteyttävät politiikkatietämyksen hyödyt viiteen kohtaan: se edistää ”kansalaishyveitä”, kuten suvaitsevaisuutta; se kannustaa aktiiviseen poliittiseen osallistumiseen; se auttaa kansalaisia muodostamaan vakaita yhtenäisiä mielipiteitä eri aiheista; se auttaa kansalaisia tunnistamaan omat intressinsä ja yhdistämään ne omiin poliittisiin asenteisiinsa; ja se auttaa kansalaisia linkittämään asenteensa osallistumiseen siten, että osallistuminen edistää heidän intressejään (em., 219-238).

Delli Carpini ja Keeter havaitsivat myös, että yhdysvaltalaiset kansalaiset vaikuttaisivat olevan yleistietäjiä (generalists), eivätkä osa-alue-tietäjiä (specialists) (vrt. suomalaisista osa-alue-tietäjinä Elo ja Rapeli 2008, 32-35): tämä tarkoittaa sitä, että mitä enemmän yksittäinen kansalainen tietää yhdestä politiikan osa-alueesta, sitä todennäköisemmin tämä tietää enemmän muista osa-alueista (Delli Carpini & Keeter 1996, 151-152).

Politiikkatietämyksen on yhteydessä yksilöiden sosioekonomiseen asemaan ja sitä myöten poliittisen vallan jakautumiseen yhteiskunnassa. Naiset ovat keskimäärin miehiä vähemmän politiikkatietoisia (Elo ja Rapeli 2008, 8-9). Naisista myös jopa neljännes *aliarvioi* omaa politiikkatietämystään (em., 24). Elo ja Rapeli (em., 52-58) havaitsivat myös, että johtavassa asemassa ja toimihenkilöinä työskentelevät yksilöt erottautuivat muista ammattiryhmistä korkean politiikkatietämyksen ryhmäksi, mikä vaikuttaisi viestivän siitä, että väestö eriytyy tiedollisesti – eikä vain taloudellisesti – parempiosaisiin ja huonompiosaisiin (em., 58; Delli Carpini & Keeter 1996, 155).

Kuten esitin aiemmin, eri demokratiateoriat asettavat erilaisia tiedollisia vaatimuksia kansalaisille ja nämä tiedolliset vaatimukset määrittyvät paljolti sen mukaan, miten poliittinen osallistuminen määritellään. Rapeli huomauttaa, että esimerkiksi äänestämisen tai poliittinen varainkeruu edellyttävät faktuaalista tietoa, äänestyksen kannalta relevantti tieto voi olla varainkeruun toteuttamisen kannalta irrelevanttia (2014, 76)². Delli Carpinin ja Keeterin pelin sääntöihin, politiikan substanssiin ja ihmisiin ja puolueisiin pohjautuva politiikkatietokäsitys vaikuttaa rajaavan kansalaisten osallistumisen äänestämiseen. (ks. Rapeli 2014, 32). Tämä ei mielestäni tarkoita sitä, etteikö Delli Carpinin ja Keeterin politiikkatietämyksen kategorisointi olisi hyödyllinen, mutta sillä on rajansa, jos haluamme tarkastella äänestyksen lisäksi muita ”ei-perinteisiä” poliittisen osallistumisen muotoja. Ei

² Delli Carpini & Keeter (1996, 136) huomauttavat tosin, että poliittinen tieto on sekä *suhteellista* että *tilannekohtaista*: suhteellista siinä merkityksessä, että enemmän tietoa on parempi riippumatta spesifistä sisällöstä, mikä on huomionarvoista, jos kansalaiset todella ovat yleistietäjiä. Poliitiikkatietämys on myös tilannekohtaista siten, että tietyn ”politiikkafaktan” merkitys riippuu kontekstista.

olisi mielekästä mitata kansalaisten politiikkatietämystä perinteisen politiikan näkökulmasta, jos kansalaisten osallistuminen on siirtynyt muualle (Rapeli 2014, 75). Poliittikatietämys politiikka koskevana faktatietona on määritelmänä myös varsin rajallinen, sillä se ei kata poliittisen informaation hyödyntämistä, ainoastaan sen muistamista.³

Sen sijaan politiikkatietämyksen merkittävin rinnakkaiskäsite, *poliittinen sofistikaatio*, jolla tarkoitetaan poliittista faktatietoa laajempaa ja organisoituneempaa politiikkaymmärrystä (Luskin 1990, 332) kattaa poliittisen informaation hyödyntämisen. Vaikka Delli Carpini & Keeter (1996, 228-229) toteavat korkean politiikkatietämyksen hyödyistä esimerkiksi sen, että se auttaa kansalaisia tunnistamaan arvojaan politiikan konkreettisisä asiakysymyksissä ja edistämään omia sosioekonomisia intressejä (em., 239), nämä poliittisen informaation hyödyntämisen tapausesimerkit näyttävät sopivan enemmän poliittisen sofistikaation kuin politiikkatietämyksen piiriin. Rapeli (2014, 86) muistuttaa myös, ettei kansalaisten politiikkatietämyksestä voi vetää johtopäätöksiä kansalaisten poliittisesta sofistikaatiosta. (em., 75)

Olen pyrkinyt hahmottamaan normatiivisen ja empiirisen demokratiatutkimuksen aloja sekä puolustamaan näiden yhteistyön mahdollisuuksia. Olen myös esittänyt keskeisiä havaintoja kansalaisten politiikkatietämyksen – eli politiikkaa koskevan faktatiedon – tasosta ja esitellyt politiikkatietämyksen keskeisimmän rinnakkaiskäsitteen, poliittisen sofistikaation, piirteitä. Erottelu on analyttisesti välttämätön, sillä eri demokratiateorioiden kansalaisille asettamat tiedolliset vaatimukset voivat koskea nimenomaan poliittisen informaation *hyödyntämistä* eri tilanteissa, mitä pelkkä politiikkatietämyksen käsite ei varsinaisesti kata, vaikka välillä tutkimuskirjallisuudessa vedetäänkin päätelmiä kansalaisten poliittisesta sofistikaatiosta heidän politiikkatietämyksensä perusteella.

Seuraavaksi esitän tutkielmani teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuskysymykset.

³ Delli Carpini & Keeter eivät väitä, että pelkkä poliittinen faktatieto olisi riittävää hyvänä kansalaisena toimimiselle (1996, 5). He korostavat myös järjelyn ja demokraattisten periaatteiden noudattamisen merkitystä.

TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

Pyrin vastaamaan tutkielmassani kahteen kysymykseen: ”Mitä kansalaisten tulisi Dahlin mukaan tietää politiikasta?” ja ”Miten Dahlin muotoilemaa politiikkatietämystä voisi empiirisesti mitata?” Ensimmäiseen kysymykseen vastaaminen edellyttää Dahlin demokratia-ajattelun läpikäymistä. Lähteenä toimivat hänen kirjansa ja artikkelinsa. Toiseen kysymykseen vastaaminen herättää kysymyksen siitä, kuinka voimme muuntaa normatiivisen teorian empiirisesti testattavaksi teoriaksi (Mutz 2008, 522)⁴.

Hyödynnän Rapelin (2014, 68) politiikkatietämystä arvioivaa viitekehystä Dahlin demokratia-ajattelun tulkinnan apuvälineenä. Viitekehys koostuu viidestä eri vaihteesta:

... Määritä demokratia

Minkälaista demokratiaa tutkitaan? Minkä tason demokraattista päätöksentekoa tutkitaan?

... Määritä kansalaisen rooli

Minkälainen rooli kansalaisille annetaan koskien osallistumista yllämainitun kaltaiseen tai asteiseen demokratiaan?

... Määritä osallistuminen

Mitä tiettyä osallistumismuotoa tutkitaan? Onko osallistuminen konkreettista vai henkistä? Mitkä ovat osallistumatta jättämisen seuraukset?

... Määritä osallistumisen kannalta relevantti tieto

Mitä osallistuminen tiedollisesti edellyttää kansalaisilta?

... Määritä empiiriset indikaattorit

Kuinka tuota tietoa mitataan empiirisesti?

Demokratian määrittäminen on tarpeen, sillä eri demokratiakäsitykset asettavat erilaisia tiedollisia vaatimuksia kansalaisille. Delli Carpini & Keeter (1996, 49) kiteyttävät vaatimuksen siten, että mitä vähemmän kansalaisten odotetaan tekevän, sitä vähemmän heidän odotetaan tietävän (Delli Carpini & Keeter 1996, 49). Kysymykset kansalaisen

⁴ “How can we take what has been, by its origins, a normative theory and turn it into an empirically testable theory?” (Mutz 2008, 522)

roolista ja osallistumisen muodoista kytkeytyvät siten erottamattomasti kysymyksiin politiikan kannalta relevantista tiedosta.

Politiikkatietämyksen ja poliittisen sofistikaation erottaminen käsitteellisesti toisistaan, kuten tein edellisessä kappaleessa, liittyy huomionarvoisesti Rapelin viitekehyksen kohtaan, jossa tarkasteltavan demokratiateorian asettamat tiedolliset vaatimukset ja politiikan kannalta relevantti tieto määritellään. Vaikka politiikkatietämystä olisi mielekästä tarkastella esimerkiksi minimalistisen demokratiamallin mukaan, jossa kansalaisten ainoina vaatimuksina on tunnistaa omat politiikkapreferenssinsä ja valita poliittista ehdokkaista se, joka vastaa omia preferenssejä (Setälä 2003), niin muunlaisissa demokratiateorioissa pelkän politiikkatietämyksen mittaaminen ei olisi mielekästä, koska kansalaisten osallistuminen ymmärretään toisenlaisena ja/tai laajempaan. Tällaisia ovat esimerkiksi osallistavan demokratian teoriat (ks. Pateman 1970), joissa kansalaisten odotettu osallistumisen ”aste” on huomattavasti korkeampi kuin minimalistisessa demokratiamallissa.

Seuraavaksi analysoin Dahlin demokratiateoriaa normatiivisesti ja empiirisesti Rapelin viitekehyksen avulla. Esitän Dahlin demokratiateorian institutionaaliset ja normatiiviset aspektit, aiempaa tutkimusta sen operationalisoinnista ja lopuksi kritiikkiä ja kehitysehdotuksia Dahlin demokratiateorian tiedollisista piirteistä. Tutkielman päättäntöosuudessa esitän mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

ANALYYSI

DEMOKRATIAN INSTITUUTTIOT

Dahl kutsuu olemassa olevia nykyaikaisia demokratioita nimellä *polyarkia*.⁵ Polyarkia-käsitteen taustalla on käsitys pluralistisesta yhteiskunnasta, jossa poliittinen valta on jakautunut eri yksilöiden, ryhmittymien ja organisaatioiden kesken (Dahl 1991, 87). Polyarkia käsitteenä ei ole levinnyt laajaan tutkimukselliseen käyttöön, mutta käsitteen tarkoituksena on erottaa olemassa olevat demokratioita demokratian ihanteista. Ennen kuin käsittelen demokratian ihanteita, käsittelen lyhyesti nykyaikaisen demokratian piirteitä ja instituutioita.

Dahl (1971, 1) esittää, että nykyaikaisen demokratian yksi avainpiirre on *hallinnon jatkuva vastauskyky* (responsiveness) *tasa-arvoisena kohdeltavien kansalaisten preferensseihin* eli yksilöiden mieltymyksiin eri poliittikkavaihtoehtojen välillä. Jotta hallinto voisi olla vastauskykyinen kansalaisten mieltymyksille, tulee kansalaisten voida muodostaa preferenssejä, viestiä preferensseistä muille kansalaisille ja hallitukselle sekä saada preferenssinsä punnittua hallinnon toimesta ilman syrjintää koskien preferenssin sisältöä tai alkuperää (em., 2). Instituutiot, jotka mahdollistavat kansalaisten preferenssien muodostuksen, viestinnän ja yhdenvertaisen kohtelun ovat *vaalein valittu edustajisto, vapaat, reilut ja toistuvat vaalit, ilmaisunvapaus, vaihtoehtoiset tiedonlähteet, yhdistymisvapaus ja inklusiivinen kansalaisuus*.

Nykyaikainen demokratia voitaneen tulkita siten, että se poliittinen järjestelmä, jossa vapailla, reiluilla ja toistuvilla vaaleilla valitulla edustajistolla on perustuslaillinen oikeus tehdä poliittisia päätöksiä; jossa kansalaiset voivat ilmaista mielipiteitään ja kritisoida hallintoa ja muita auktoriteetteja ilman pelkoa rangaistuksista; jossa kansalaisilla on oikeus hankkia tietoa vaihtoehtoisista ja itsenäisistä tiedonlähteistä, kuten muilta kansalaisilta, asiantuntijoilta, sanomalehdistä, kirjoista ja vastaavista; jossa kansalaisilla on oikeus perustaa itsenäisiä yhdistyksiä ja organisaatioita; ja jossa kaikilla aikuisilla jotka asuvat tietyssä maassa ja ovat sen lain alaisia, tulisi olla yhtäläiset poliittiset oikeudet kuin muilla kansalaisilla.

⁵ Muinaiskreikan sanoista poly (monta) ja arkhe (valta) eli suomeksi monen valta. Polyarkia käsitteenä ei ole levinnyt laajaan käyttöön, joten tulen käyttämään ”nykyaikaista demokratiaa” ja ”demokratiaa” polyarkian synonyymeinä.

On syytä mainita, että luetteloidut nykyaikaisen demokratian instituutiot ovat nimenomaan demokraattisten *valtioiden* hallinnan kannalta välttämättömiä. Toisenlaiset instituutiot tulisivat valikoiduksi näiden sijasta, jos tarkastelun kohteena olisi nykyaikaisia kansallisvaltioita pienempi tai suurempi poliittinen yksikkö (Dahl 2005, 192).

Myös on tärkeää huomioida se, että yllä luetteloidut instituutiot muodostavat nykyaikaisen demokratian *vähimmäisvaatimukset* (2005, 188-189; ks. aiemmista instituutioista Dahl 1971; 1989; 1991). Demokratian vähimmäisvaatimusten tarkasteleminen on hyödyllistä muun muassa silloin, kun haluamme tarkastella kehittyvän demokratian kehityskulkuja ja parantamistarpeita esimerkiksi vaalien reiluuden suhteen. Sen sijaan demokratian vähimmäisvaatimusten tarkasteleminen ”kehittyneissä demokratioissa” ei ole kovinkaan hedelmällistä, sillä kehittyneet demokratiat ovat jo täyttäneet enemmän tai vähemmän menestyksekkäästi tuon demokratian vähimmäisvaatimusten asettaman rajapyykin. Dahlin mielestä kehittyneiden demokratioiden kansalaisten ei tulisi tyytyä jo saavutettuun demokratisaation tasoon, vaan heidän tulisi pyrkiä saavuttamaan polyarkisen demokratian *jälkeinen* demokratisaation taso (Dahl 2005, 197).⁶ Tällainen ”post-polyarkinen” demokratia täyttäisi paremmin demokraattisen prosessin eli päätöksenteon ihanteet kuin nykyaikainen demokratia ja sitä myöten se toteuttaisi paremmin myös kansalaisten poliittista tasa-arvoa.

Mitä sitten on demokraattinen päätöksenteko ja mitkä ovat sen ihanteet? Mikä merkitys poliittisella tasa-arvolla on Dahlin demokratiateoriassa? Miten demokraattisen päätöksenteon ihanteet ja poliittinen tasa-arvo kytkeytyvät nykyaikaisen demokratian instituutioihin? Tarkastelen seuraavaksi vastauksia näihin kysymyksiin.

DEMOKRATIAN IHANTEET

Normatiivisen demokratian päätarkoituksena on – kuten mainitsin – muotoilla oikeutuksia sille, miksi demokratia on suositeltava poliittinen järjestelmä. Esitettyjen demokratian oikeutuksien mukaan demokratia turvaa yleisen vapauden (Dahl 1989, 88-89), se edistää yksilöiden moraalista autonomiaa (em., 91), se on yksilöiden henkiselle *kasvulle* hyödyllistä (em., 92) tai se on välttämätön yksilöiden yksityisten intressien suojelemiselle (em., 95). Dahlin (1989, 86) mukaan yksilöiden välinen perimmäinen tasavertaisuus (intrinsic equality) joka on länsimaalaisten kulttuurien syvimpiä arvoja, edellyttää poliittiselta

⁶ “In many countries, the task is to achieve democratization up to the level of polyarchal democracy. But the challenge to citizens in the older democracies is to discover how they might achieve a level of democratization beyond polyarchal democracy.” (Dahl 2005, 197)

päätöksenteolta kansalaisten mielipiteiden tasavertaista huomioimista (Setälä 2003, 85; Dahl 1989, 86). Kansalaisten mielipiteiden tasavertainen painoarvo toteutuu ihannetapauksessa sekä poliittisen päätöksenteon esityslistan eli agendan määrittelyssä, että myös itse poliittisessa päätöksenteossa (Setälä 2003, 85). Kansalaisten mielipiteiden tasavertainen kohtelu pohjautuu tarkemmin ottaen argumenteille siitä, että ilman vastakkaista näyttöä kaikkia aikuisia kansalaisia tulisi pitää riittävän kyvykkäinä arvioimaan omaa etuaan (Dahl 1989, 99-100; 105).

Setälä (2003, 85-86) tiivistääkin, että Dahlin demokratiakäsityksen perustavina periaatteina ovat *poliittinen tasa-arvo*, joka toteutuu kansalaisten mielipiteiden yhtäläiselle huomioimiselle poliittisessa päätöksenteossa sekä *autonomia*, joka toteutuu silloin, kun kansalaisia kohdellaan kyvykkäinä muodostamaan omia mielipiteitä ja arvioimaan omia etujaan tai hyvinvointiaan. Dahlin demokratiakäsitystä voisi tämän perusteella pitää lopputulosteoreettisena, sillä siinä demokratia parhaimmillaan edistää kansalaisten poliittista tasa-arvoa ja autonomiaa.

Jotta kansalaiset voisivat hallita demokraattisesti, tulee heillä olla jonkinlainen menetelmä tai *prosessi* demokraattista päätöksentekoa varten (Dahl 1989, 106). Minkälaisia kriteerejä tai ihanteita poliittisen päätöksenteon tulisi täyttää, jotta se olisi demokraattinen ja se toteuttaisi kansalaisten tasa-arvoa ja autonomiaa? Dahlin demokratiaprosessin ihanteet ovat *vaikuttava osallistuminen* (effective participation), *äänestystasa-arvo* (voting equality), *valistunut ymmärrys* (enlightened understanding), *esityslistasta päättäminen* (control of the agenda) ja *inklusiivinen kansalaisuus* (inclusive citizenship) (1989, 108-115; 2005, 193).

Vaikuttavan osallistumisen kriteeri täyttyy silloin, kun kansalaisilla on mahdollisuuksia ilmaista mielipiteitään ja ehdottaa niitä esityslistalle; kriteeri ei sen sijaan täyty, jos kansalaisten mielipiteitä ei huomioida tai niitä ei saateta päätöksentekijöiden tietoon (Dahl 1989, 109). Äänestystilanteissa kansalaisten äänillä tulisi olla yhtäläinen painoarvo eikä esimerkiksi varallisuuden tai muun tekijän tulisi vaikuttaa kansalaisten äänen painoarvoon ilman hyvää syytä (em., 109-110). Poliittisen päätöksenteon demokraattisuuden kannalta välttämätöntä on myös inklusiivisuus, jolla Dahl tarkoittaa sitä, ettei poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle saisi jättää ketään aikuista ihmistä, joka on kykenevä muodostamaan omia mielipiteitään ja tunnistamaan omia intressejään, jos päätöksenteko toteuttaa poliittista tasa-arvoa ja autonomiaa.

Esityslistasta päättäminen tarkoittaa sitä, että kansalaisilla tulisi loppupeleissä olla päätäntävalta nostaa ja palauttaa asiakysymyksiä poliittisen päätöksenteon piiriin; kansalaiset voivat tällöin päättää, i) mitkä asiat eivät vaadi sitovaa päätöksentekoa, ii) mitkä asiat vaativat sitä ja joista kansa päättää suoraan ja iii) mitkä asiat vaativat sitä, mutta joissa kansa delegoi auktoriteettiaan (esim. kansanedustajistolle). Esityslistasta päättämisen kriteerin mukaan kansalla on siis kaikkeen ”viimeinen sana” (em., 113-114).

Huomionarvoista tutkielman aiheen kannalta on *valistuneen ymmärryksen* kriteeri. Dahlin mukaan kansalaisilla tulisi olla mahdollisuus tunnistaa tarjolla olevista politiikkavaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää kansalaisten mieltymyksiä tai intressejä (em., 112). Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kansalaisilla tulisi olla riittävästi aikaa tutustua käsiteltävissä olevaan politiikkakysymyksen sisältöön ja vaihtoehtoihin ja ettei kansalaisten pääsyä informaatioon tule estää eikä informaatiota saa tukahduttaa, sillä näissä tapauksissa kansalaiset voivat päätyä erilaiseen lopputulokseen kuin siinä tapauksessa, jossa heillä olisi ollut mahdollisuus ”valistua” politiikkakysymyksestä (em., 112). Valistuneen ymmärryksen toteutuminen vaatii institutionaalisella tasolla muun muassa sitä, että kansalaisten informaatio tulee ”vaihtoehtoisista” lähteistä eli lähteistä, jotka eivät ole hallinnolle tai yhdelle ryhmälle tai näkökulmalle vinoutuneita (Dahl 2005, 196).

On huomattava, että demokraattisen päätöksenteon kriteerit toteutuvat nykyaikaisissa polyarkioissa vajavaisesti (Dahl 1981, 109). Siitä huolimatta on helppo nähdä kuinka nykyaikaisen demokratian instituutiot kytkeytyvät demokraattisen päätöksenteon kriteereihin. Esimerkiksi ilman *vapaita, reiluja ja toistuvia vaaleja* kansalaiset eivät uskaltaisi äänestää hallinnon vastaehdokkaita sanktioiden pelossa, joidenkin kansalaisten ääni olisi painoarvoltaan eriarvoinen kuin muiden kansalaisten tai kansalaiset joutuisivat kestäämään vuosikymmeniä istuvaa hallintoa (Dahl 2005, 195). Myös ilman *ilmaisunvapautta* kansalaisten mahdollisuudet osallistua vaikuttavasti kaventuisivat merkittävästi eikä kansalaisilla olisi mahdollisuuksia valistaa kuulemalla muiden mielipiteitä, vaikka nuo mielipiteet olisivat hallinnon kannalta vääränlaisia (em., 195-196).

Dahlin demokratiakäsitys pohjautuu siis poliittisen tasa-arvon ja autonomian periaatteille, joita ihanteellisesti toteutetaan demokraattisessa päätöksenteossa. Samaten nykyaikaisen demokratian instituutiot toteuttavat demokraattisen päätöksenteon ihanteita, joskin vajavaisesti. Dahlin demokraattisen päätöksenteon kriteerit vaikuttavatkin varsin haastavilta toteuttaa käytännössä.

Seuraavaksi tarkastelen Dahlin käsityksiä kansalaisten politiikkaan liittyvästä tiedosta ja Dahlin demokratiateorian operationalisointia. Toivon löytäväni vastauksia tutkielmani kysymyksiin siitä, mitä kansalaisten tulisi Dahlin mukaan tietää politiikasta ja kuinka tuota tietoa voisi empiirisesti mitata.

POLIITTINEN VALTA JA VALLAN RESURSSIT

Dahlin mukaan poliittinen järjestelmä on ”*mikä tahansa pysyvä ihmissuhteiden kuvio, johon sisältyy merkittävällä tavalla hallinnan, vaikutusvallan, vallan tai auktoriteetin käyttöä*” (Dahl 1991, 4).⁷ Dahlista siis mikä tahansa järjestäytyneen toiminnan muoto voi olla poliittista, olkoon kyseessä politiikan muodolliset instituutiot (eduskunta) tai urheiluseurat. Nykyaikaiset polyarkiset demokraatit ovat Dahlista sellaisia poliittisia järjestelmiä, joissa poliittinen valta on jakaantunut eri yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden kesken (em., 87). Poliittinen valta rakentuu yksilöiden ja ihmisryhmien omistamille poliittisille resursseille, kuten varallisuuteen ja arvovaltaan, sekä taidoille, joita voi hyödyntää poliittisiin tarkoituksiin. Merkittävänä poliittisena resurssina Dahl näkee *tiedon*, joka edistää esimerkiksi poliittisten taitojen muodostamista.

Vaikka ihmiset kuuluvat pakosta jonkin poliittisen järjestelmän piiriin ja voivat olla hyvin aktiivisia työpaikan tai harrastusjärjestön toiminnassa, tämä ei tarkoita sitä, että he olisivat kansalaisina kovinkaan innostuneita osallistumaan muodollisen politiikan toiminnan piiriin (em., 96). Dahl jakaa kansalaiset poliittisen osallistumisen perusteella kahteen kerrostumaan. *Epäpoliittinen kerrostuma* sisältää kaikki ne kansalaiset, joita poliittinen osallistuminen ei kiinnosta, vaikka mahdollisuuksia poliittiseen osallistumiseen olisi tarjolla (em., 97). *Poliittiseen kerrostumaan* kuuluvat taas kaikki ne kansalaiset, joita poliittinen osallistuminen kiinnostaa (em., 102). Poliittisen kerrostuman sisään kuuluu myös kaksi erityisryhmää, vaikutusvallantavoittelijat ja vaikutusvaltaiset (em. 96). Näiden ryhmien läpikäyminen ei tämän tutkielman yhteydessä ole kuitenkaan tarpeellista.

Mitkä tekijät Dahlin mukaan vaikuttavat kansalaisten politiikkaan kohdistuvaan kiinnostukseen ja sitä myöten osallistumiseen? Kansalaiset osallistuvat todennäköisemmin politiikkaan, jos nämä arvostavat siitä saatavia hyötyjä ja ovat sitä mieltä, että tarjolla olevista politiikkavaihtoehdoista päättäminen on tärkeää. Kansalaiset osallistuvat myös todennäköisimmin, jos nämä kokevat oman osallistumisensa vaikuttavan aidosti poliittisen

⁷ “Let us therefore boldly define a political system as any persistent pattern of human relationships that involves, to a significant extent, control, influence, power, or authority.” (Dahl 1991, 4)

päätöksenteon lopputulokseen (em., 102). Dahl (em., 98-99) esittää myös, että joillekin yksiköille poliittisen osallistumisen tuottamat hyödyt ovat liian kaukaisia ja ”abstrakteja” verrattuna muun toiminnan tuottamiin hyötyihin, kuten viihteen kuluttamiseen politiikan sijasta.

Dahl erottaa *tilanteelliset erot*, kuten erot yksilöiden persoonallisuuksissa ja mahdollisuuksissa kouluttautua sekä *erot motivaatiossa ja kannustimissa*. Motivaatioon ja kannustimiin hankkia tietoa ja osallistua politiikkaan vaikuttavat sosioekonomiset tekijät, sillä esimerkiksi erittäin varakas yksilö, jolla on paljon vapaa-aikaa, voi käyttää politiikan seuraamiseen ja siihen osallistumiseen enemmän aikaa, vaivaa ja rahaa kuin yksilö, jolla näitä poliittisia resursseja (aikaa, motivaatiota, rahaa) ei ole (em., 111). Dahl painottaa kannustimien merkitystä, sillä jos yksilöt odottavat isoja palkkioita jostain aktiviteetista, he sietävät enemmän tuohon aktiviteettiin liittyviä kustannuksia. Jos aktiviteettia ei koeta kovin palkitsevana tai sen tuottamia hyötyjä ei koeta vaivan arvoisena, ihmiset todennäköisesti tekevät jotain muuta mielestään palkitsevampaa, esimerkiksi katsovat televisiota (em., 101). Poliittisen informaation hankkiminen näyttää olevan Dahlin mielestä kansalaisten omalla vastuulla.

Dahlille tieto on siis poliittinen resurssi, jonka avulla kansalaiset voivat vaikuttaa julkisen hallinnon politiikkaan, mutta tiedon määrittelemisen resurssina ei vielä paranna ymmärrystämme siitä, mitä kansalaisten tulisi tietää politiikasta ja kuinka tuota tietoa voisi havaita ja mitata.

Dahl (1992, 48-49) väittää, että nykyaikaisissa demokratioissa kansalaiset saavat muodollisen koulutuksen kautta riittävän tietotason, jonka avulla arvioida politiikkaa. Median tuottama informaatio ja poliittisessa vaalikamppailussa puolueiden ja poliitikkojen tuottama tieto ”tehostaa” tuota tietotasoa ja vaikka hallinto ei vastaisi kansalaisten keskuudessa nousseeseen tyytymättömyyteen välittömästi, pidemmällä aikavälillä hallinto kuitenkin reagoi julkiseen mielipiteeseen – joka muuttuu uuden informaation myötä. Dahl myös olettaa, ettei kansalaisten tarvitse tietää spesifien politiikkakysymysten sisältöjä arvioidakseen senhetkistä sosiaalisia ja taloudellisia olosuhteita ja niiden vaikutusta omaan elämään.⁸ Vaikuttaisi siltä, että Dahlin käsitys politiikan kannalta relevantista tiedosta vastaa

⁸ Haluan kiittää kollegaa Juhani Marjomaata Dahlin ajattelussa olevan ristiriidan osoittamisesta. Jos kansalaisten tulisi ihanteellisesti tunnistaa tarjolla olevista politiikkavaihtoehdoista heidän mieltymyksiään parhaiten edistävä vaihtoehto, kuinka Dahl voi olettaa, ettei kansalaisten varsinaisesti tarvitse tuntea spesifien politiikkakysymysten sisältöjä arvioidakseen vallalla olevia poliittisia olosuhteita? Eivätkö kansalaiset tässä tilanteessa toimisi ei-valistuneen ymmärryksen valossa? Dahl näyttääkin sivuuttavan oman kriteeristönsä.

Delli Carpinin ja Keeterin (1996, 64) käsitystä, jossa politiikkatietämys kattaa poliittisen pelin säännöt, politiikan substanssin sekä ihmiset ja puolueet. Huomionarvoista on myös nimenomaan se, että yllämainitut asiat koskevat kansalaisten asemaa nykyaikaisissa demokratioissa. Dahlin voisi olettaa ajattelevan, että nykyaikaista demokratiaa edeltävät (ja sitä mahdollisesti seuraavat) poliittiset järjestelmät asettavat erilaisia tiedollisia vaatimuksia kansalaisille.

Dahl (1992) kuitenkin esittää, ettei yllä mainittu malli toimi enää yhtä hyvin kuin aiemmin yhteiskunnallisten muutosten, kuten teknologian kehittymisen ja globalisaation, myötä. Jotta kansalaiset voisivat tehdä ”valistuneempia” ja tietoisempia päätöksiä, tulisi yhteiskuntien tarjota teknologian välityksellä laajamittaisempaa pääsyä tiedon lähteille. Samoin tulisi muodostaa asiantuntijalautakuntia ja kansalaisista koostuvia ”neuvostoja”, jotka keskustelevat ja muodostavat mielipiteitä eri asiakysymyksistä (1987, 203-204; kansalaisneuvostoista tarkemmin 1992, 54-56). Vaikka Dahlin teknologiaa koskevat ehdotukset ovat vanhanaikaisia, on helppo nähdä yhteyksiä teknologian suomiin mahdollisuuksiin esimerkiksi sosiaalisen median ja internetin käyttäjien nousun myötä. Myös Dahlin ehdotus kansalaisneuvostoista on noussut esiin deliberatiivisen demokratian teorioitsijoiden piirissä (ks. deliberaation käytännöstä Setälä 2003, 161-167).

DAHLIALAINEN POLITIIKKATIETO: TULKINTA

Olen esittänyt tulkintani Dahlin näkemyksistä poliittisesti relevantista tiedosta. Kansalaisten politiikkatieto koskettaa dahlilaisittain politiikan muodollisia instituutioita ja asiakysymyksiä. Demokraattisen päätöksenteon periaatteet ovat poliittinen tasa-arvo ja autonomia, joiden ytimessä on ajatus siitä, että jokainen kansalainen on riittävän pätevä päättämään omista asioistaan. Dahlista poliittinen osallistuminen, tapahtukoon se äänestämällä tai osallistumalla jonkin poliittisen järjestön toimintaan, on välttämätöntä kansalaisten omien intressien suojelemiseksi. Tällöin politiikkatietoon dahlilaisittain ymmärrettynä liittyy merkittävästi kansalaisten aito tai valistunut ymmärrys omista intresseistään tai valinnoista, joita he tekisivät, jos he olisivat täysin tietoisia tarjolla olevista vaihtoehtoista ja niiden seurauksista itselleen.

Vaikuttaisi siltä, ettei politiikkatieto dahlilaisittain ymmärrettynä rajaudu pelkästään poliittiseen faktatietoon, vaan myös poliittiseen sofistikaation, sillä kansalaisten tulisi voida asettaa poliittinen informaatio laajempaan, omat arvot ja intressit huomioivaan viitekehykseen. Tällaista politiikkatietoa mitattaessa voisi olla syytä ottaa huomioon

yhteiskunnan instituutiot, jotka mahdollistavat tai rajoittavat kansalaisten mahdollisuuksia hankkia informaatiota ja keskustella siitä.

Kuinka siis Dahlin politiikkatietoa voisi mitata? Jos Dahlin politiikkatietoa voi tarkastella osittain Delli Carpinin ja Keeterin politiikkatiedon kautta, tällöin tulisi mitata kansalaisten poliittista faktatietoa. Kuten mainitsin aiemmin, kansalaisten politiikkatietämyksestä ei varsinaisesti voi vetää johtopäätöksiä heidän poliittisesta sofistikaatiostansa. Tämä nostaa esiin ongelmia siitä, kuinka voitaisiin havainnoida tilannetta, jossa kansalaiset tunnistavat omat intressinsä ja toimivat niiden pohjalta. Delli Carpini & Keeter (1996, 13-14) esittävät yhtenä mahdollisena tapana tarkastella kansalaisten politiikkaan liittyvää tietoa konstruktivistista tai ”kansalaislähtöistä” tarkastelutapaa, jossa tutkittaisiin kuinka kansalaiset hankkivat informaatiota ja hyödyntävät tuota informaatiota käytännössä. Tällaisen tutkiminen vaikuttaisi edellyttävän suurempaa kansalaisten toiminnan havainnointia esimerkiksi poliittisen etnografian keinoin.

Teorell, Coppedge, Lindberg ja Skaaning (2018) pyrkivät operationalisoimaan Dahlin demokratian instituutioita, joista merkittävimmät ovat tässä tutkielmassa ilmaisunvapaus ja vaihtoehtoiset tiedonlähteet. He (em., 80-81) esittävät, että *ilmaisunvapautta* voi tarkastella yleisen mediavapauden kautta, jossa huomioidaan muun muassa mediasensuuri ja journalistien häirintä, ja vaihtoehtoisia *tiedonlähteitä* esimerkiksi sen perusteella, esittävätkö mediat riittävästi erilaisia poliittisia näkökantoja. Molempien näiden instituutioiden toteutuminen vaikuttaa siihen, kuinka hyvin kansalaiset voivat muodostaa valistuneita mielipiteitä demokraattisessa päätöksenteossa.

Esitettyjen empiiristen indikaattorien esittely on tämän tutkielman puitteissa suuntaa-antavaa. Esitän vielä lopuksi kritiikkiä ja muita huomioita liittyen Dahlin demokratiateoriaan ja politiikkatietämykseen yleensä.

POHDINTA

Jos tulkintani Dahlin kansalaisille asettamista tiedollisista vaatimuksista vastaavat Delli Carpinin ja Keeterin politiikan muodollisiin instituutioihin keskittyvää politiikkatietämyksen käsitettä, niin mitä merkitystä tällä tulkinnalla ylipäätään on? Miksi kysymykset siitä, kuinka poliittista informaatiota ”tuotetaan, hallitaan, esitetään, vastaanotetaan, hyödynnetään ja palautetaan mieleen” (Rapeli 2014, 5) ovat merkittäviä?

Kuten Carpini ja Keeter (1996, 5) esittävät, ilman riittävää informaatiota kansalaiset eivät voi tehdä aitoja intressejään heijastavia päätöksiä. Kuitenkin se, kuinka kansalaiset varsinaisesti hyödyntävät poliittista informaatiota ja siirtyvät pelkästä politiikkatietämyksestä poliittisen sofistikaation tasolle on vielä hämärän peitossa. Tässä voisi olla merkittävä ja hedelmällinen työskä jatkotutkimusta ajatellen.

Dahlista (1991, 4) poliittisissa järjestelmissä vallalla on mitä keskeisin rooli. Jos tieto on valtaa, niin huolenaiheet politiikkaan liittyvän tiedon ja osaamisen epätasa-arvoisesta jakautumisesta tulee ottaa mitä vakavimmin huomioon, sillä muuten riskinä voi olla, kuten Delli Carpini & Keeter (1996, 155) maalailevat, tiedollisen epätasa-arvoisuuksien institutionalisoituminen ja eräänlaisen tietokastiyhteiskunnan muotoutuminen. Tällaisia uhkakuvia vastaan politiikkatietämyksen ja poliittisen sofistikaation tutkimus voi toimia vastamyökkynä, sillä jos tunnemme paremmin niitä rakenteellisia ja yksilöllisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat politiikkatietämyksen ja poliittisen sofistikaation muodostumiseen ja jakautumiseen, niin voimme kehittää kansalaisten poliittisia valmiuksia kohentavia instituutioita ja muita käytänteitä.

Dahlin teoretisointi kansalaisten politiikkatietämyksestä on mielestäni kovin keskeneräistä. Ensinäkin hän painottaa liikaa yksilöiden motivaatiota poliittisen osallistumisen ja tietämyksen tekijänä eikä hän huomioi riittävästi rakenteellisia tekijöitä. Toiseksi hän olettaa, että koulutus ja media tarjoavat riittäviä puitteita kansalaisten valistuneen ymmärryksen muodostukselle. Olettamisen sijaan meidän tulisi tutkia koulutuksen ja median sisältöä ja laatua ja arvioida niiden vaikutuksia kansalaisten politiikkatietämyksen muodostumiselle ja jakautumiselle. Nämä ovat valitettavia empiirisiä puutteita Dahlin demokratia-ajattelussa, mutta se ei tarkoita sitä, että meidän tulisi hylätä Dahlin demokratiateoria kokonaisuudessaan tai edes merkittävältä osiltaan.

Dahlin demokratiateorian normatiivinen pohjavirta ja etenkin hänen demokraattisen päätöksenteon kriteerinsä ovat jyrkkyydestään huolimatta ihailtavia. Koska mielestäni

empiirinen ja normatiivinen tutkimus eivät ole toisiaan poissulkevia vaan nimenomaan toisiaan vahvistavia, Dahlin demokraattisen päätöksenteon kriteerit voivat toimia merkittävässä roolissa tulevaisuuden demokratiainnovaatioiden ja kansalaisten valmiuksia kohentavien instituutioiden kehittäelyssä.

Kuten Dahl (2005, 197) toteaa, meillä kehittyneiden demokratioiden kansalaisille on vapaus, ellei jopa velvollisuus, kehittää omia demokratiitamme. Nykyaikainen demokratia vahvuuksineen ja heikkouksineen ei liene demokratian päätepiste, vaan jatkuvana kansalaisten tehtävänä on ”keksiä, kuinka saavuttaa polyarkisen demokratian *jälkeinen* demokratisaation taso” (em., 197). Matka ei ole kuitenkaan vielä päättynyt eikä ole varmaa, toteutuuko demokratian jälkeinen *demokratisaation taso* vaiko *demokratian jälkeinen aika*. Demokratian uhkana ovat nykyaikana etenkin autoritaaristen valtioiden nousu sekä demokraattiseen hallintoon kohdistuva apatia. Näiden ilmiöiden tarkastelu on tämän tutkielman yhteyksissä jätettävä kuitenkin tarkastelematta, mutta huomispäivän demokratian turvaamiseksi ja sen potentiaalın hahmottamiseksi on tutkimusta jatkettava ainakin niin kauan kuin kansalaisilla ja vallanpitäjillä on luottamusta demokratiaan suositeltavana poliittisena järjestelmänä.

Luottamus rakentuu ymmärryksen varaan. Poliittikatietämyksen tutkimus avaa demokratian rajoja ja puutteita, mutta se samalla edistää ymmärrystämme varsinaisten demokratioiden toiminnasta. Tällainen tutkimus parhaimmillaan avartaa meidän tulkintojamme demokratiasta ja sen mahdollisuuksista sekä rikkoo demokratiaan kohdistuvia ihannekuvia, sillä tällaisiin ihannekuviin uskomisen ja niiden osoittautuminen epäaidoiksi aiheuttaa turhautumista ja pettymystä. Nykytapahtumia katsoen ymmärrämme, mihin turhautuminen ja pettymys voi johtaa. Demokratiaan kohdistuvista ihanteista ei kuitenkaan pidä luopua. Jos kykenemme tarkastelemaan demokratiaa ja kansalaisia sellaisina kuin ne aidosti ovat, avautuu meille mahdollisuuksia muovata demokratiaa toivottuun suuntaan, eivätkä pyrkimyksemme huomispäivän demokratiaan ”aja valtiolaivaamme karille”.

LÄHDELUETTELO

- Achen, Christopher H, and Larry M Bartels. 2017. *Democracy for Realists*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Brennan, Jason. 2016. *Against Democracy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Dahl, Robert Alan. 1971. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert Alan. 1987. "Sketches for A Democratic Utopia". *Scandinavian Political Studies* 10 (3): 195-206.
- Dahl, Robert Alan. 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert Alan. 1991. *Modern Political Analysis*. 5th ed. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Dahl, Robert Alan. 1992. "The Problem of Civic Competence". *Journal of Democracy* 3 (4): 45-59.
- Dahl, Robert Alan. 2005. "What Political Institutions Does Large-Scale Democracy Require?". *Political Science Quarterly* 120 (2): 187-197.
- Delli Carpini, Michael X and Scott Keeter. 1996. *What Americans Know About Politics and Why It Matters*. New Haven: Yale University Press.
- Gerring, John and Joshua Yesnowitz. 2006. "A Normative Turn in Political Science?". *Polity* 38 (1): 101-133.
- Kelly, Jamie Terence. 2012. *Framing Democracy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Luskin, Robert C. 1990. "Explaining Political Sophistication". *Political Behavior* 12 (4): 331-361.
- Rapeli, Lauri. 2014. *The Conception of Citizen Knowledge in Democratic Theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK.
- Setälä, Maija. 2003. *Demokratian arvo*. Helsinki: Gaudeamus.
- Teorell, Jan, Michael Coppedge, Staffan Lindberg, and Svend-Erik Skaaning. 2018. "Measuring Polyarchy Across the Globe, 1900–2017". *Studies in Comparative International Development* 54 (1): 71-95.
- Weissberg, Robert. 2001. "Democratic Political Competence: Clearing the Underbrush and a Controversial Proposal". *Political Behavior* 23 (3): 257-284.